Náučný chodník Horné Pršany – Kremenia

Kraj:	Banskobystrický
Okres:	Banská Bystrica
Geomorfologická jednotka:	Kremnické vrchy
Geologická jednotka:	sopečné pohorie
Chránené územie:	prírodná pamiatka Kremenie
Prístup:	bus Horné Pršany
Východisko:	Horné Pršany, centrum
Trasa:	Horné Pršany – Kremenná jaskyňa (jaskyňa Kremenia)
Dĺžka, prevýšenie:	1,5 km, prevýšenie 50 m
Čas prechodu:	1 h
Počet zastávok:	4
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, historické

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Trasa je v celej dĺžke súbežná so žltou turistickou značkou (v teréne značenej ako odbočka žltej).

Rok otvorenia: 2016

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Obecný úrad Horné Pršany, Horné Pršany 11, 974 05 Horné Pršany, tel. 048 / 4101 759

Poznámka: Odporúčame spojiť s blízkym náučným chodníkom Horné Pršany – Lažtek, rozhľadňa.

Upozornenie: Zaužívaný a v mapách i náučnom chodníku používaný názov lokality a jej najväčšej jaskyne – Kremenia – sa mierne líši od štandardizovaného názvu prírodnej pamiatky – Kremenie.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie. Pozri poznámku vyššie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Horné Pršany. Počtom obyvateľov maličká obec juhozápadne od Banskej Bystrice na východnom okraji Kremnických vrchov vo svahu Lažteka nad dolinou zdrojnice Rakytovského potoka. Severozápadne od dnešnej obce sa na plošinke vo svahu doliny Malachovského potoka v lokalite Hrádok našli artefakty sídliska ľudu lužických popolnicových polí. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1407. Obyvateľstvo sa venovalo uhliarstvu pre potreby hojnej baníckej činnosti v širokom okolí a s tým súvisiacim povozníctvom, ktoré pretrvalo až do polovice 20. storočia. Po útlme baníctva sa živili chovom dobytka, poľnohospodárstvom, drevorubačstvom a remeslami. Obec nemá kostol, historickým objektom je tu zvonica z roku 1757 s neskorobarokovým zvonom. V roku 1858 zriadili v obci (a zároveň aj v susednom Malachove a Dolných Pršanoch) z iniciatívy Andreja Braxatorisa-Sládkoviča, pôsobiaceho na neďalekej evanjelickej a. v. fare v Radvani, ľudovú školu. Obec sa rozkladá na kontakte vulkanických hornín Kremnických vrchov a dolomitov do Zvolenskej kotliny presahujúcich zo Starohorských vrchov, s čím súvisia okrem rozsiahleho územia opusteného dolomitového kameňolomu zvláštne skalné útvary z prekremenených dolomitov a vápencov v lokalite Kremenia s pseudokrasovými jaskyňami (samostatné heslo nižšie). Pozornosť záhadológov púta studnička s runovým písmom v lokalite Klin západne od obce (asi 2,5 km od jej centra) vo východnom svahu masívu Košiare. Ide o jednu z troch údajných lokalít s výskytom textu vyrytého v skale vraj staroslovanským runom, písmom starším ako latinka. Podobný v roku 1864 objavil na vrcholovom andezitovom brale na neďalekom Velestúre (1 254 m n. m.) mladý kremnický archivár Pavol Kriško, dešifroval ho a datoval do 3. – 4. storočia. Koncom 19. storočia sa nápis stal atrakciou najmä pre slovenských vlastencov. Tretí, dosiaľ neobjavený by sa mal nachádzať na Smrečníku (1 244 m n. m.), západnej rázsoche Velestúra.

Prírodná pamiatka Kremenie. Chránené územie juhozápadne od Horných Pršian vyhlásené v ľavom svahu doliny Rakytovského potoka na úpätí Lažteka v roku 1997 na ochranu lokality s pseudokrasovou **Kremennou jaskyňou** (jej iné názvy: Jaskyňa v kremeni, Kremenia), ktorá dokumentuje záverečné fázy postvulkanickej činnosti na území Kremnických vrchov, s veľkou pestrosťou povrchových bralných tvarov. Jaskyňa sa vyvinula mechanickým (mrazovým) zvetrávaním v rozpukaných triasových dolomitoch a vápencoch silno sekundárne metamorfovaných roztokmi kyseliny kremičitej vystupujúcich po zlomoch počas záverečnej fázy neogénnej postvulkanickej hydrotermálnej činnosti, alebo tektonickej aktivity. Na strope tejto jaskyne s piatimi vchodmi a skalným oknom sú ojedinelé drobné (1 – 5 mm) bradavicovité sintre kalcitovej povahy. Okrem tejto 9,5 m dlhej jaskyne sa v tunajších prekremenených karbonátoch („v kremeni“) vyskytujú ešte ďalšie menšie, 3 – 5 m dlhé

jaskyne – Horné Kremenie / Výklenok, Diera pri potoku, Chalcedónová jaskyňa a Opálová jaskyňa – a mnoho drobných dutín. Keďže sa jaskyne nachádzajú v prekremenených – silicifikovaných – karbonátoch, hovoríme tu o **silicifikovanom krase**. Na viacerých miestach územia s bralami sú prejavy ťažby silicitov – usadených hornín zložených z modifikácií oxidu kremičitého (jemnozrnného kremeňa, opálu a chalcedónu) vyzrážaním z roztokov –, a to vo forme priehlbín, dutín, háld, ústepov skál. Pravdepodobne už v mladšej kamennej dobe ich tu získavali pre výrobu štiepaných nástrojov. (Pozri názvoslovné upozornenie vyššie.)

Národná prírodná rezervácia Badínsky prales. Chránené územie pri východnom okraji Kremnických vrchov severozápadne od Badína **vyhlásené v roku 1913** v doline Badínskeho potoka na severných až severovýchodných svahoch pod chrbtom Laurín (1 025 m n. m.) – Skalica (903 m n. m.) na prísnu ochranu pralesovitých klimaxových lesných spoločenstiev bukového vegetačného stupňa so zastúpením všetkých troch základných vývojových štádií karpatských pralesov (štádium optima, rozpadu a dorastania). Prevláda tu biotop bukových a jedľovo-bukových kvetnatých lesov. Popri dominujúcom buku tu má vyššie zastúpenie jedľa a javor horský, zriedkavejší je jaseň štíhly a brest horský. Buky tu dosahujú obvod kmeňa až takmer 500 cm, jedle (200 – 400-ročné) takmer 550 cm. Početné je zastúpenie vtákov, najmä spevavcov a dutinových hniezdičov (sovy, ďatle). Plochou 30,26 ha predstavuje jeden z najmenších pralesov na Slovensku. Rezervácia včítane jej ochranného pásma je zároveň rovnomenným územím európskeho významu (súčasť sústavy Natura 2000). V minulosti bolo územie čiastočne narušené pálením drevného uhlia, ťažbou dreva a výstavbou ciest. V súčasnosti juhozápadným okrajom ochranného pásma rezervácie vedie značkovaná turistická trasa. Vlastné chránené územie je prístupné len so sprievodcom odborným exkurziám.

Kremnické vrchy. Pohorie na strednom Slovensku zhruba medzi Hornou Štubňou, Novou Lehotou, Žiarom nad Hronom, Budčou a Králikmi na severnom okraji vulkanitmi budovaného Slovenského stredohoria, v rámci ktorých susedí na západe s Vtáčnikom, na juhu Žiarskou kotlinou, Štiavnickými vrchmi, Pliešovskou kotlinou a Javorím a na východe so Zvolenskou kotlinou. Od severu hraničí s celkami Fatransko-tatranskej oblasti: Starohorskými vrchmi, Veľkou Fatrou, Turčianskou kotlinou, Žiarom a Hornonitrianskou kotlinou. Geologické podložie tvoria prevažne neogénne andezity lávových prúdov a ich pyroklastiká a epiklastické brekcie a konglomeráty, v južnej časti aj ryolity (oblasť Starej Kremničky) či neogénne fluviálne štrky a piesčité štrky s preplástkami ílov (okolo Pitelovej) a pleistocénne fluviálne terasové štrkopiesky (Šibeničný vrch). Reliéf je vrchovinový a hornatinový s hlbokými dolinami so strmými až skalnatými svahmi, lokálne v najvyšších častiach (okolo Kunešova, na severe Flochová 1 318 m n. m., východne od Kremnice Kremnický štít 1 008 m n. m.) plochejší s charakterom pahorkatiny. Neogénna vulkanická aktivita a neskoršie tektonické pohyby podmienili výskyt významných rudných ložísk (drahých kovov, ortuti a i., Kremnické Bane, Malachov) a zdrojov rôznych surovín (keramické materiály, stavebný kameň). Geologická stavba je tiež príčinou hojných zosuvov. V pohorí pramenia významné vodné toky povodia Váhu a najmä Hrona, napr. Turiec, Kremnický potok, Tajovský potok. Z veľkej časti je pokryté nepôvodnými lesmi. V jeho vnútri leží okrem banského mesta Kremnice okolo dvadsať obcí, v ich okolí sú často rozľahlé lúky a pasienky. Pohorie stredom pretína železničná trať Zvolen – Kremnica – Diviaky.

Obsah informačných panelov

1. O obci Horné Pršany
2. Tipy na pešiu turistiku
3. Fauna. Flóra
4. Prírodná pamiatka Kremenia

Informačné panely v teréne nemajú vlastné názvy.

N
Orientačná mapa PP Kremenia (kresba Ľ.Gašš, 2001)
Horné Prkany
0
200 m
LEGENDA
1, poľná cesta
2. hranica chráneného územia
3. skalné steny
4. jaskyne
a) Kremenná jaskyňa
b) Chalcedónová jaskyňa
c) Opálová jaskyňa
d) Horná Krmenia jaskyňa

Mapka trasy náučného chodníka

